

**Stockholms
stad**

**Årstafältet
Delstudie
Naturmiljö**

Tornfalkens födosök

2013

Datum: 2/9 2013

Kontaktpersoner Stockholms stad: Virginia Kustvall Larsson (08-508 27 254) och Anna Forsberg (08-508 27 528).) För Calluna AB: Mova Hebert (08-518 077 62

Mer information: www.stockholm.se/arstafaltet.

Diariennr: 2007-08046 för Årstafältet planprogram
2011-03366 Dp park och 2011-11775 Dp Valla 1

Fördjupad konsekvensanalys avseende tornfalkens användning av Årstafältet

Innehåll

1. Sammanfattning	2
2. Bakgrund och syfte	2
2.1 Årstafältet	2
2.2 Tornfalken	3
3 Årstafältet som födsökslokal	5
4. Referenser	7

Beställare: Stockholms stad,

Intern projektbeteckning: Mht0024

Rapporten bör citeras som: " Fördjupad konsekvensanalys avseende tornfalkens användning av Årstafältet"

Projektets organisation: Mova Hebert (Bedömningar, projektledning och rapport), LMova Hebert (Rapport),
Fältobservationer: Mova Hebert och Johanna Lundberg

Kontaktperson: Mova Hebert tel. 08-518 077 62

Adress: Linköpings slott, 582 28 Linköping

Denna handlings datum: 2013-08-01

I. Sammanfattning

I yttrandet över detaljplan för Årstafältet Valla 1 påpekar Länsstyrelsen bland annat att det saknas en analys av konsekvenserna för tornfalken som häckar i Riddarholmskyrkan och som använder Årstafältet för födosök. Inom planområdet har 47 hektar mark definierats vara viss eller god resurs för tornfalken idag.

2. Bakgrund och syfte

Under detaljplanarbetet för Årstafältet har staden fått mer kunskap gällande exempelvis naturmiljö, dagvatten och arkeologi. Stadsbyggnadskontoret har hittills inte gjort bedömningen att de påbörjade detaljplanerna (parken och Valla 1) inom programområdet kan antas medföra sådan betydande miljöpåverkan att en miljöbedömning behöver göras. Länsstyrelsen är enig med staden avseende detaljplanen för park, men framförde under plansamrådet för Valla 1 att de kan komma att göra en annan bedömning på denna punkt än staden.

I samrådet påpekar Länsstyrelsen bland annat att det saknas en analys av konsekvenserna för tornfalken som häckar i Riddarholmskyrkan och som använder Årstafältet för födosök. I denna rapport redovisas hur tornfalken nyttjar Årstafältet, främst som födosöksområde och en bedömning av hur bebyggelse och omvandling av parken kan påverka förutsättningarna.

2.1 Årstafältet

Årstafältets största värde utgörs av de stora sammanhängande områdena med öppna och halvöppna marker. Med den karaktären, som påminner om ett odlingslandskap, har Årstafältet en ekologisk funktion för växt- och djurarter, bland annat fåglar, som hör till odlingslandskapet. Sammantaget har fältet idag cirka 47 hektar mark som definierats vara viss eller god resurs för tornfalken. (Calluna 2011).

Den nya parken kommer att omfatta cirka 20 av dagens 47 hektar. Den nya bebyggelsen ianspråkar cirka 27 hektar av det nuvarande fältet. Sammantaget försvinner cirka 27 hektar som är viss eller god resurs för tornfalken.

Koloniområdet kommer att flyttas till södra delen av fältet. Åtgärder kommer att vidtas öster mot Huddingevägen och i söder mot Östebergavägen, främst för att reducera buller. Det sker genom en bullervall/plank samt utplantering av buskar och träd för att ytterligare dämpa störningen från trafiken. Den planerade vegetationen, liksom koloniområdet, bedöms att vara en god resurs för tornfalken i framtiden precis som dagens koloniområde och marker med buskar och spridda träd bedömdes vara goda resurser idag.

2.2 Tornfalken

2.2.1 Utbredning och status

Tornfalken är inte rödlistad, men omfattas som alla vilda fåglar av fågeldirektivet. Den är dock inte upptagen på bilaga 2 där arter som kräver särskilt noggrant skydd pekats ut. Fågeldirektivet är ett direktiv från EU som omfattar alla vilda, naturligt förekommande fågelarter inom EU:s medlemsländer såväl som deras ägg, bon och livsmiljöer. Direktivet innehåller regler som syftar till att skydda alla dessa arter eller deras livsmiljöer.

Tornfalken häckar i hela Europa, med undantag för Island. Övervintringen sker för de allra flesta i Medelhavsregionen och västra Europa, medan en liten del övervintrar i södra Skandinavien (Svensson, Svensson, Tjernberg, 1999). I Sverige förekommer häckning i hela landet med en tätare förekomst i Skåne, Västergötland och Östergötland (*ibid.*).

2.2.2 Ekologi

Tornfalken ställer höga krav på sina jaktmarker och boplatser, men förekommer i de allra flesta typer av öppna miljöer (Svensson, Svensson, Tjernberg, 1999), gärna i varierande jordbrukslandskap (Eggers, Eriksson & Haldén, 2009). Jaktmarkerna består oftast av gräsbevuxna marker som trädor, vallar och betesmarker. Detta eftersom dess stapelföda - smågnagare - förekommer i sådana miljöer. Förutom smågnagare utgörs födan av insekter, fåglar och fågelungar, groddjur och ödlor (Eggers, Eriksson, Haldén, 2009).

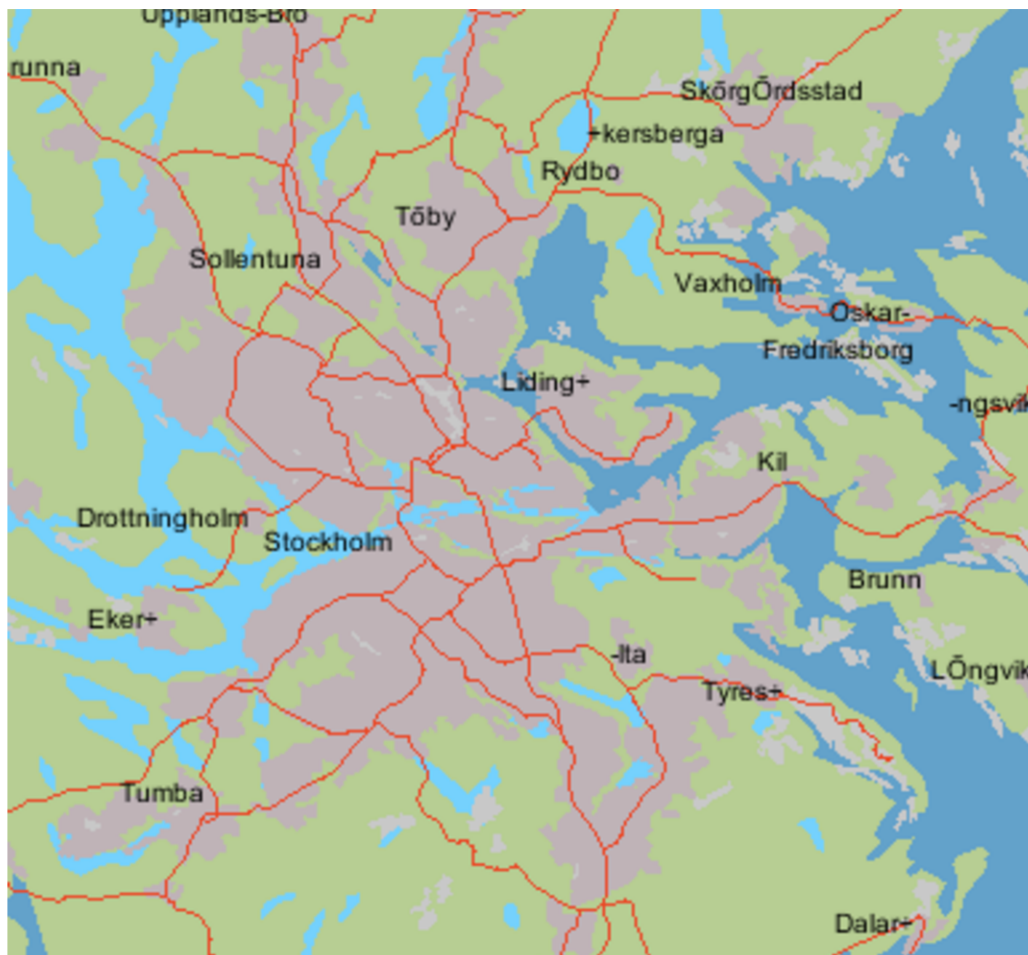
Tornfalken ska ha varit en tämligen vanlig art i Sverige under 1800-talet men började sedan minska. Den är en av de arter som drabbades hårt av kvicksilverförgiftning under mitten av 1900-talet. Särskilt stor var minskningen i södra och mellersta Sverige (Svensson, Svensson, Tjernberg, 1999). Idag har beståndet återhämtat sig relativt bra och har haft en mycket positiv populationsutveckling de senaste decennierna (Naturvårdsverket 2008). Man räknar med att det nu finns ca 6 400 par i Sverige (Ottoson mfl. 2012). Två allvarliga hot mot tornfalken idag är dels den lägre andelen gräsbevuxna marker vilket minskar tillgången på föda, dels bristen på lämpliga boplatser (Eggers, Eriksson, Haldén, 2009).

Tornfalkens hemområde uppgår till ett par kvadratkilometer, men kan vara större, beroende på hur stor födotillgången är (Eggers, Eriksson, Haldén). Village (1983) visar i en studie att avståndet till boplatserna uppgick till maximalt 1,79 km (medel) vid hanarnas födosök, vilket innebär att tornfalkens revir inte är så stora.

2.2.3 Tornfalkens förekomst i Stockholm

En sökning av tornfalkar som registrerats med häckningskriterier har gjorts på artportalen. Sökning har skett för åren 2008 till 2013, i sökfönstret enligt nedan. Mellan

2008 och 2013 har totalt 63 lokaler registrerats där tornfalk kan ha häckat, men 27 av dem bedöms vara dubletter. Tornfalk med häckningskriterier har alltså rapporterats från cirka 36 unika platser inom sökfönstret. Av dessa ligger nio i Stockholms stad. Flest lokaler med häckande tornfalk finns norr om Stockholm (Se tabell 1), på Järvafältet och Ladugårdsgärde.

Figur 1 Tornfalken i Stockholm. I Sökfönstret har ett tjugotal platser registrerats som troliga eller säkra häckningsplatser för tornfalk mellan 2008 och 2013. Platser med gamla industribyggnader och intill produktiva våtmarker som strandängar, är de vanligaste häckningsmiljöerna.

Sökningar på artportalen ger inte ett helt tillförlitligt underlag, det finns ingen rutingranskning av uppgifterna och alla registrerade användare kan rapportera. I det aktuella rapporterna finns dock inget som pekar på att det är brister i de uppgifterna som rör häckande tornfalk. Vidare rapporteras inte alla häckningar (eller observationer) per automatik, det finns häckande tornfalkar som inte är kända.

Enligt Länsstyrelsen yttrande är det särskilt tornfalkarna i Riddarholmskyrkan som födosöker på Årstafältet. Den har rapporterats som häckande i Riddarholmskyrkan varje år under perioden 2008-2013. Enligt uppgift (roof-top tours, muntligen) finns 2013 två häckningar av tornflak i Riddarholmskyrkan. Flera oberoende observatörer har även rapporterat tornfalk med häckningskriterier under våren och försommaren 2013, dock utan uppgifter om att det skulle röra sig om två par.

Tabell 1. Antal lokaler med häckningsingskriterier rapporterade för tornfalk inom sökfönstret, figur 1.

År	Antal lokaler med häckningskriterier för tornfalk	Varav lokaler i Stockholms stad
2008	9	3
2009	19	6
2010	17	3
2011	12	3
2012	18	4
2013	9	2

3 Årstafältet som födsökslokal

Under försommaren (4/6-17/6) 2013 har tornfalk efterspanats på Årstafältet. Under denna period har tornfalken ungar i boet som föräldrarna matar. De växande ungarna behöver mycket mat och tornfalken jagar under denna period intensivt. Genom att se hur ofta tornfalk besökte fältet ville vi få en indikation på hur viktigt Årstafältet är för tornfalk. Vi spanade främst i norra delen av fältet för kunna se tornfalk som kom norr i från. Observationspunkterna gav dock bra överblick över stora delar av fältet.

Tabell 2. Redovisning av insamlade väderdata vid eftersök av tornfalk.

Datum	Start	Stopp	Vind riktning & styrka (m/s)	Temp (°C)	Moln (%)	Nederbörd	Dimma
130604	08:30	10:00	N 3	10	70	-	-
130605	6:20	10:00	-	12	50-0	-	-
130606	05:50	07:50	SO 1	10	50-0	-	-
130608	15:00	17:00	SO3	24	0	-	-
130609	16:30	18:00	S 1	20	Uppklarnande, tidigare åska	-	-
130610	16:30	17:30		12	100	Tilltagande regn	-
130611	08:30	10:30	Sv1	12	0		
130612	08:00	10:00	Sv1	-	0		
130615	13:15	15:00	S6	18			
130617	08:30	10:30	S1	14	70		

Totalt besöktes fältet 10 gånger under sammantaget 20 timmar. Inga observationer av tornfalk gjordes.

I artportalen finns tornfalk rapporterad vid ett 40-tal tillfällen på Årstafältet mellan 2008-2013. Från 2013 finns en rapporterad observation.

Enligt litteratur är tornfalkens jaktrevir inte så stort. En studie har visat att det genomsnittliga maxavståndet, från boplatsen, som hanarna födosökte endast var omkring 1,8 km. (Village, 1983).

Den begränsade revirstorleken innebär att det krävs en god födotillgång nära boet. Om tornfalkarna på Riddarholmen födosöker inom ett sådant snävt område är de hänvisade till Stockholm city, östra delarna av Långholmen, västra delarna av Södra Djurgården och Skeppsholmen. Troligtvis använder de även grönområden utanför detta område, men sammantaget verkar inte Årstafältet att väsentligt bidra till tornfalkens födosök, varken för det (eller de) par som häckar i Riddarholmskyrkan eller för andra par i närheten.

4. Referenser

Craig R.G., Enderson, J., 2004, *Peregrine falcon biology and management in Colorado 1973-2001*, Colorado division of wildlife, Technical publication No 43

Eggers, S., Eriksson, S., Haldén, P., 2009, *Artfakta tornfalk*, Sveriges Ornitologiska Förening i samarbete med Hushållningssällskapet

Naturvårdsverket, 2012, *Fridlysta växter och djur i Sverige*, Naturvårdsverket, Stockholm

Naturvårdsverket 2008: Populationstrender för fågelarter som häckar i Sverige, rapport 5813.

Ottoson U., Otvall R., Elmberg J., Green M., Gustafsson R., Haas F., Holmkvist N., Lindström Å., Nilsson L., Svensson M., Svensson S., Tjernberg M., 2012, *Fåglarna i Sverige antal och förekomst* utgiven av Sveriges ornitologiska förening

Steen, R., Sonerud, G., Slagsvold, T., 2012, Parents adjust feeding effort in relation to nestling age in the Eurasian Kestrel (*Falco tinnunculus*), *Journal of Ornithology*

Svensson M., Svensson M., Tjernberg M., 1998: *Svensk fågelatlas*, Vår fågelvärld, supplement 31, Stockholm

Village, A., 1983, The role of nest-site availability and territorial behaviour in limiting the breeding density of kestrels, *Journal of animal ecology*, Vol. 52, No. 2, p 635-645

Elektroniska

Europaparlamentet, 2009, *Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar*

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:020:0007:0025:SV:PDF>

NRM, Naturhistoriska Riksmuseet, 2008:

<http://www.nrm.se/faktaomnaturenochrymden/djur/faglar/vanligafaglar/faglarimars/marsfaglar/tornfalk.5807.html>

Artportalen 2013.

www.artportalen.se

Sveriges Riksdag, 1998:

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-1998150-om-allman-kamer_sfs-1998-150/

Opublicerad:

Länsstyrelsen i Stockholmslän: Samrådsyttrande 4021-42816-2012

Stadsbyggnadskontoret 2010: Årstafältet program för detaljplan, samrådsförslag februari 2010

Tyréns 2012: inför samråd med Länsstyrelsen om avgränsning och alternativ.

Muntliga

Roof top tours, anonym guide 30/5 - 2013

Calluna AB

Linköpings Slott 582 28 Linköping
www.calluna.se, info@calluna.se
Telefon: 013-12 25 75. Fax: 013-12 65 95